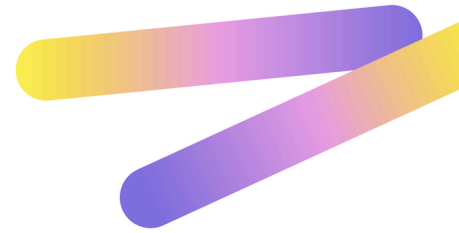

ASOCIACIJOS „UNICORNS LITHUANIA“ VIZIJA LIETUVAI

VIZIJA LIETUVAI

Lietuva – Europos informacinių ir ryšių technologijų (IRT) sektoriaus lyderė, traukos centras talentams bei kapitalui.

Tam, kad ši vizija taptų realybe, siūlome kelti konkretų tikslą:

Siekti, kad IRT sektoriaus sukuriama pridėtinė vertė 2030 m. sudarytų 20 proc. šalies BVP.

SPRENDIMAI VIZIJOS ĮGYVENDINIMUI

1. Švietimo sistema – pritaikyta ateities poreikiams

- 1.1. Lietuvos švietimo sistema turi tapti lyderiaujančia Europoje pagal PISA (Programme for International Student Assessment) reitingą. Viena iš priemonių tam pasiekti - keisti švietimo modelį į „6+3+3“, t.y. 6 m. skiriami pradiniam išsilavinimui, 3 m. – pagrindiniam išsilavinimui, ir 3 m. – viduriniam išsilavinimui.
- 1.2. Visose mokyklose užtikrinti kokybišką STEM ir IT ugdymą, kiekvienam Lietuvos moksleiviui įdiegti praktinius finansinio raštingumo ir antreprenerystės įgūdžius.
- 1.3. Atnaujinti mokytojų karjeros ir atlygio modelį, kuriame pareigos ir atlyginimas priklausytų nuo mokytojų pasiekimų, kompetencijų ir darbo rezultatų.

2. Talentai, dirbantys ir kuriantys Lietuvai

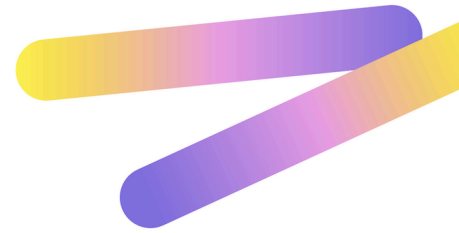
- 2.1. Įtvirtinti talentų iš diasporos bei užsienio šalių pritraukimo modelį: itin aukštos kvalifikacijos darbuotojams, persikėlusiems į Lietuvą dirbti, mažinti GPM iki 15% penkeriems metams.
- 2.2. Užtikrinti geriausiai veikiančią Startuolio vizos režimą pasaulyje.
- 2.3. Sukurti finansines priemones universitetams pritraukti ir išlaikyti gabiausius STEM studentus Lietuvoje.

3. Pažangi inovacijų ir rizikos kapitalo ekosistema

- 3.1. Užtikrinti rizikos kapitalo prieinamumą visose inovatyvių verslų plėtros stadijose, ypač – ankstyviausiuose etapuose, kur kapitalo trūkumas jaučiamas stipriausiai.
- 3.2. Skatinti technologijų vystymą, inovacijas ir investicijas į ateities proveržio sektorius, sudaryti galimybę įmonėms dalį patirtų MTEP sąnaudų atgauti išmokos forma.
- 3.3. Skatinti investicijas į verslų plėtrą ir įvesti paskirstytojo pelno mokesčių modelį apmokestinant tik tą pelną, kuris yra paskirstomas dividendų pavidalu.

4. Saugi aplinka žmonėms, verslui ir kapitalui

- 4.1. Didinti gynybos išlaidas iki 4 proc. nuo BVP.
- 4.2. Skatinti gynybos ir dvigubos paskirties inovacijų vystymą ir pritaikymą Lietuvoje.
- 4.3. Vykdyti pozityvaus turinio tarptautinės komunikacijos kampanijas apie valstybės atliekamus veiksmus užtikrinant saugią ir stabilią investicinę aplinką.

VIZIJOS LIETUVAI PRISTATYMAS

Asociacija „Unicorns Lithuania“, vienijanti daugiau kaip 120 technologijų sektoriaus bendrovių – tarp jų vienas „Vinted“, „Nord Security“, „Baltic Classifieds Group“ ir „Flo Health“, kuriose bendrai dirba per 9 tūkstančių talentų, siekia burti Lietuvos startuolių bendruomenę ir prisidėti prie Lietuvos – sėkmingos modernios valstybės, grįstos aukštos pridėtinės vertės ekonomika – ateities.

Lietuva artėjančiais dešimtmečiais susidurs su problemomis, kurios kels iššūkių šalies ekonomikos augimui: senstančia visuomene, mažėjančia darbo jėgos pasiūla, kompetentingų specialistų stoka darbo rinkoje.¹ Lyginant su kitomis, labiau ekonomiškai išsivysčiusiomis ES valstybėmis, Lietuvai kylantys iššūkiai yra didesni, nes ekspertų vertinimu, Lietuva rizikuoja patekti į „vidutinių pajamų sąžastus“, t. y., pasiekus ekonominės raidos lygį, nesukurti aukšta pridėtine verte grįstos ekonomikos.

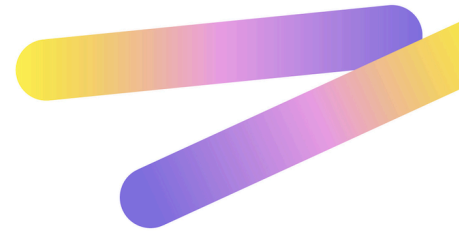
Pirmaujančios Lietuvos vizija, nors yra ambicinga, nėra neįgyvendinama. Išsikeltus tikslus galime pasiekti pasitelkę taiklias priemones, kuriančias Lietuvos pranašumus: iš lyderiaujančių valstybių perimtu ir įgyvendintu švietimo sistemos modeliu, lanksčia talentų auginimo, pritraukimo ir motyvavimo politika, konkurencingaus verslo plėtros aplinka ir valingomis pastangomis šalies saugumui didinti. Sėkmės atvejai rodo, kad tokią plėtros viziją gali įgyvendinti ir mažos bei su geopolitinėmis grėsmėmis susiduriančios valstybės, todėl neabejojame šios strategijos sėkme ir Lietuvos atveju.²

Remdamiesi sukaupta „Unicorns Lithuania“ bendruomenės patirtimi ir užsienio valstybių geriausiomis praktikomis, teikiame siūlymus, kurių įgyvendinimas:

- 1) ugdytų **naujus talentus**, skatintų ateičiai reikalingų įgūdžių užtikrinimą, padėtų į Lietuvą pritraukti ir išlaikyti aukštos kvalifikacijos specialistus;
- 2) skatintų **startuolių kūrimą, investicijų į juos pritraukimą** ir spartų tarptautiniu mastu konkurencingų technologijų įmonių skaičiaus augimą Lietuvoje;
- 3) globotų jau išaugintus startuolius – sudarytų konkurencingas sąlygas informacinių technologijų (IT) sprendimais grįstiems verslams sėkmingai **plėsti aukštą pridėtinę vertę kuriančias veiklas**;
- 4) užtikrintų **saugią verslo aplinką** svariomis investicijomis į valstybės gynybos sritį.

¹ Žr. Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“, 6-7 bei Investuok Lietuvoje parengtą tyrimą *Lietuvos ekonomikos akceleracija: strateginės gairės sparčiam augimui*, 9.

² Global Startup Ecosystem Index 2024 Izraelis užima itin aukštą 3-ą vietą, o Estija šiuo metu yra 12 vietoje: žr. *Startup Ecosystem Report 2024*, 52

SPRENDIMŲ VIZIJOS ĮGYVENDINIMUI PRISTATYMAS

1. Švietimo sistema – pritaikyta ateities poreikiams

Aukšta pridėtine verte grįstos ekonomikos klestėjimas gali būti įmanomas tik su pirmaujančia švietimo sistema. Esama Lietuvos ugdymo sistema susiduria su tęstiniais iššūkiais įvairiose srityse: tiek mokyklų tinklo efektyvumo ir mokytojų trūkumo, tiek neaiškaus finansavimo modelio, tiek ugdymo programų parengimo ir pritaikymo praktikoje. Todėl siūlome:

- 1.1. Lietuvos švietimo sistema turi tapti lyderiaujančia Europoje pagal PISA (Programme for International Student Assessment) reitingą. Viena iš priemonių tam pasiekti - keisti švietimo modelį į „6+3+3“, t.y. 6 m. skiriami pradiniam išsilavinimui, 3 m. – pagrindiniam išsilavinimui, ir 3 m. – viduriniam išsilavinimui.**

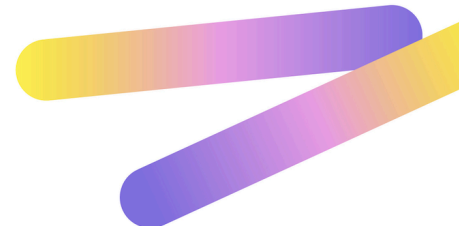
Globalaus PISA reitingo rezultatai atspindi švietimo sistemos kokybės ir valstybės ekonomikos augimo perspektyvas, o 6 metų pradinio mokymo modelis turi daug privalumų: geresnį mokinių parengimą, aukštesnius akademinius pasiekimus, tvirtesnius socialinius pagrindus. Be to, 6 metų pradinio ugdymo sistema spręstų mokyklų tinklo iššūkius, sudarytų geresnes sąlygas mokyklų pasiekiamumui bei padėtų spręsti mokytojų trūkumo iššūkius.

- 1.2. Mokyklose užtikrinti kokybišką STEM ir IT įgūdžių vystymą, kiekvienam Lietuvos moksleiviui įdiegti praktinius finansinio raštingumo ir antreprenerystės įgūdžius.**

Lietuvoje ugdomi talentai turi būti pasirengę inovatyviomis technologijomis grįstai darbo rinkai ir kurti sprendimus ateities iššūkiams, todėl visose Lietuvos mokyklose turime užtikrinti vienodai efektyvų kokybišką IT ir STEM (mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos) kompetencijų ugdymą, įdiegti praktinį antreprenerystės (verslumo) ugdymą, skatinti moksleivių kuriamų mokomųjų bendrovių skaičiaus didėjimą technologijų srityje.

- 1.3. Atnaujinti mokytojų karjeros ir atlygio modelį, kuriame pareigos ir atlyginimas priklausytų nuo mokytojų pasiekimų, kompetencijų ir darbo rezultatų.**

Dabartinė mokytojų karjeros sistema nėra patraukli jauniems specialistams, nemotyvuoja mokytojų tobulėti savo srityje. Siūlomas sprendimas – nustatyti reikšmingus darbo užmokesčio skirtumus tarp pareigybės lygių bei užtikrinti, kad kilimas pareigose priklausytų nuo mokytojo pasiekimų ir kompetencijų. Taip pat svarbu užtikrinti, kad skirtingame pareigų lygyje būtų skirtingos proporcijos tarp įvairių mokytojo veiklų – pasirengimo pamokoms, pamokų vedimo, mentoriavimo kitiems kolegoms, metodinės medžiagos kūrimo.

2. Talentai, dirbantys ir kuriantys Lietuvai

Ilgalaikės prognozės rodo, kad per artimiausią dešimtmetį darbuotojų Lietuvoje sumažės maždaug dešimtadaliu arba per 100 tūkst. Todėl, siekiant aukštos vertės ekonomikos Lietuvoje potencialo įgalinimo, greta vietos talentų ugdymo bei įtraukimo taps itin svarbu sėkmingai pritraukti ir užsienyje gyvenusius, patirtį kaupusius išseivius iš Lietuvos bei užsienio talentus. Tam būtina įvairiapusė, tęstinė aukštos kvalifikacijos talentų pritraukimo ir išlaikymo strategija. Todėl siūlome:

2.1. Įtvirtinti talentų iš diasporos bei užsienio šalių pritraukimo modelį: itin aukštos kvalifikacijos darbuotojams, persikėlusiems į Lietuvą dirbti, mažinti GPM iki 15% penkeriems metams.

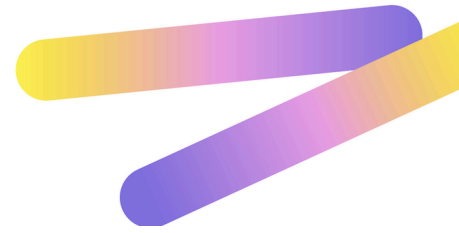
Tiek diasporos, tiek užsienio itin aukštos kvalifikacijos specialistams, kurie svarsto atvykti į Lietuvą dirbti ir kurie pretenduoja į labai aukštus atlyginimus, vienas svarbiausių pasirinkimą lemiančių veiksnių – mokestinė našta. Šiuo metu galioja keli gyventojų pajamų mokesčio (GPM) tarifai – 15 proc., 20 proc., 32 proc., tačiau, atitinkamai, didžiausias 32 proc. tarifas taikomas uždirbantiems per 60 vidutinių darbo užmokesčių (VDU). Toks mokestinis režimas tiek vietos, tiek užsienio talentams yra nepatrauklus, todėl ilgalaikėje perspektyvoje Lietuvai nenaudingas. Siekiant ambicingos vietos talentų išsaugojimo ar užsienio talentų pritraukimo, proveržį suteiktų 15 proc. GPM tarifo taikymas penkerius metus nuo to laiko, kai itin aukštos kvalifikacijos specialistas persikelia dirbti į Lietuvą. Tinkamai subalansuotas GPM tarifo modelis galėtų tapti talentingiausių užsienyje gyvenančių profesionalų pritraukimą skatinančia paskata.

2.2. Užtikrinti geriausiai veikiančią Startuolio vizos režimą pasaulyje.

Siekiant padidinti startuolių, kurie turi potencialo išaugti į sėkmingas technologijų įmones, skaičių Lietuvoje, turime aktyviai vystyti galimybes pritraukti startuolių įkūrėjus iš užsienio šalių. Startuolio viza bei su ja teikiamos papildomos paslaugos (pvz. įtraukimas į ekosistemą) turėtų tapti Lietuvos vizitine kortele, o Lietuva turėtų siekti tapti pasaulinių startuolių traukos centru.

2.3. Sukurti finansines priemones universitetams pritraukti ir išlaikyti gabiausius STEM studentus Lietuvoje.

Moksliniais tyrimais, inovacijomis grįsti sprendimai turi itin didelį potencialą kurti ekonominę vertę šaliai. Prastėjant demografiniams rodikliams ir didėjant STEM talentų poreikiui, turime aktyviai konkuruoti dėl geriausių talentų su kitomis šalimis. Turime užtikrinti tikslinį finansavimą, kuris padėtų universitetams pritraukti ir išlaikyti gabiausius Lietuvos, diasporos bei užsienio studentus, mokslininkus ir tyrėjus Lietuvoje bei skatintų inovacijų komercializavimą šalyje.

3. Pažangi inovacijų ir rizikos kapitalo ekosistema

Inovatyvūs, technologijomis grįsti verslai ilgainiui pritraukia rizikos kapitalo investicijas, generuoja pelną bei svariai prisideda prie šalies ekonomikos augimo, tačiau ankstyvoje stadijoje šio sektoriaus įmonės susiduria su specifiniais iššūkiais. Visų pirma, šioje srityje veiklą pradedantys arba jau veikiantys startuoliai, kurie dar nėra pritraukę reikšmingų investicijų, pradinuose veiklos etapuose stokoja lėšų veiklos plėtrai. Dėl apyvartinių pajamų trūkumo startuoliams tenka reikšmingai didesnė darbo užmokesčio apmokestinimo našta, o tai apsunkina jų galimybes vystyti inovacijas.³ Nors pastaraisiais metais buvo pasiekta pažanga pritraukiant tarptautinius akceleratorius bei kuriant ir plėtojant valstybines finansavimo programas, mūsų šalyje vis dar nepakankamai išvystyta technologijų startuoliams gyvybiškai svarbi rizikos kapitalo ekosistema, nėra mokesčių paskatų, skatinančių privačius asmenis investuoti į startuolius, o vietinių rizikos kapitalo (VC) fondų skaičius išlieka mažas. Lietuva taip pat išsiskiria vienomis mažiausių viešojo finansavimo MTEP veikloms apimtimis – tai apima tiek tiesioginį finansavimą (per dotacijas, viešuosius pirkimus), tiek netiesiogines paskatas per mokesčių sistemą.⁴

3.1. Užtikrinti rizikos kapitalo prieinamumą visose inovatyvių verslų plėtros stadijose, ypač – ankstyviausiuose etapuose, nes čia kapitalo trūkumas jaučiamas stipriausiai.

Tam, kad inovacijomis ir technologijomis grįsti sprendimai taptų ekonomikos varikliu, turime užtikrinti prognozuojamas, nuoseklias ir įvairiais įmonių plėtros etapais poreikius atliepiančias rizikos kapitalo bei kitas finansavimo priemones sparčiai augantiems technologijomis grįstiems startuoliams. Vienas iš sprendimų galėtų būti aukštųjų technologijų verslų finansavimo fondas, kuris padėtų sumažinti priklausomybę nuo ES struktūrinių fondų priemonių cikliškumo ir užtikrintų rizikos kapitalo prieinamumą visų stadijų, ypač ankstyvosios stadijos technologijų verslų plėtroje.

3.2. Skatinti technologijų vystymą, inovacijas ir investicijas į ateities proveržio sektorius, sudaryti galimybę įmonėms dalį patirtų MTEP sąnaudų atgauti išmokos forma.

Lietuvoje taikomos MTEP mokesčių lengvatos nepatrauklios mažoms ir naujai susikūrusioms įmonėms, nes jos yra taikomos tik per pelno sumažinimą.⁵ Siūlome ne tik sudaryti galimybę įmonėms dalį patirtų MTEP sąnaudų atgauti išmokos forma, bet ir užtikrinti kryptingą valstybės investavimo į prioritetines sritis (pvz. kibernetinio saugumo, giliųjų technologijų) strategiją, kuri įgalintų Lietuvoje kurti pasauliniu lygiu konkurencingas inovacijas bei jas sėkmingai komercializuoti. Būtina toliau skatinti specializuotų inkubatorių ir akseleratorių, pavyzdžiui, gyvybės mokslų, steigimą, kurie užtikrintų sektoriui reikalingą infrastruktūrą ir teiktų verslų inkubavimui bei auginimui reikalingas paslaugas, įskaitant konsultacinę pagalbą inovacijų kūrimo, komercializacijos, standartų ir procesų klausimais.

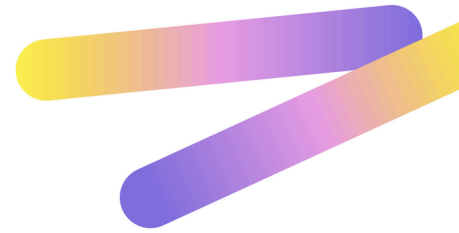
3.3. Skatinti investicijas į verslų plėtrą ir įvesti paskirstytojo pelno mokesčių modelį apmokestinant tik tą pelną, kuris yra paskirstomas dividendų pavidalu.

Paskirstytojo pelno mokesčio modelio įvedimas apmokestintų pelną jo paskirstymo momentu ir taip užtikrintų, kad įmonė turės einamųjų lėšų mokesčiams susimokėti dividendų išmokėjimo atveju, o pelną reinvestuojant jam būtų taikomas nulinis tarifas. Reinvestuojamo pelno neapmokestinimas paskatintų įmones daugiau investuoti į verslo plėtrą. Ilgainiui paskirstyto pelno mokesčio sistema turėtų reikšmingą poveikį kapitalo išlaikymą šalyje ir kurtų ekonominę naudą per verslo sektoriaus augimą, investicijas į technologijas bei naujų darbo vietų kūrimą.

³ Inovacijų agentūros ICT Lab, UAB „Civitta“, IRT sektoriaus kelrodis, 57

⁴ Investuok Lietuvoje, Lietuvos ekonomikos akceleracija: strateginės gairės sparčiam augimui, 22

⁵ Smart Continent, Paskatos verslui investuoti į mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir inovacijas, 30

4. Saugi aplinka žmonėms, verslui ir kapitalui

Tiek verslų kūrėjai, tiek vietos bei užsienio investuotojai, rinkdamiesi lokaciją savo investicijoms, atlieka naudų ir rizikų vertinimą. Todėl, siekdami išlaikyti ir auginti startuolius, augančius verslus bei pritraukti investicijas į Lietuvą, turime dėti visas galimas pastangas užtikrinti šalies fizinį ir kritinės infrastruktūros saugumą bei didinti atsparumą kibernetinėms atakoms.

4.1. Didinti gynybos išlaidas iki 4 proc. nuo BVP

Lietuva turi tapti viena iš didžiausių BVP dalių – bent 4 proc. kasmet – gynybai skiriančia NATO šalimi. Nuoseklios valstybės pastangos gynybos stiprinimo srityje, gebėjimas užtikrinti fizinį investicijų saugumą net kritiniais laikotarpiais išsaugo visuomenės ir verslo pasitikėjimą. Valstybės investicijos į krašto apsaugą yra prioritetas verslui investuojant Lietuvoje, todėl saugumas dabar – svarbiausia.

4.2. Skatinti gynybos ir dvigubos paskirties inovacijų vystymą ir pritaikymą Lietuvoje.

Tam, kad ilgalaikėje perspektyvoje būtume ne tik gynybos ar dvigubos paskirties produktų ir paslaugų pirkėjai, bet ir kūrėjai, turime tęsti ir plėsti finansavimą, priemones ir gynybos struktūrų įtraukimą į gynybos bei dvigubos paskirties inovacijų ir sprendimų vystymą, pritaikymą bei jų įsigijimus Lietuvoje.

4.3. Vykdyti pozityvaus turinio tarptautinės komunikacijos kampanijas apie valstybės atliekamus veiksmus užtikrinant saugią ir stabilią investicinę aplinką.

Koordinuota komunikacija apie Lietuvos investicijas į saugumą ir susijusios kampanijos tarptautinėje erdvėje padėtų užsienio talentams, žmonėms ir investuotojams, kurie svarsto investuoti Lietuvoje, racionalizuoti baimes ir užkardyti galimus nuogąstavimus, susijusius su valstybės atsaku į geopolitines rizikas, stiprinti pasitikėjimą jos pastangomis užtikrinti saugią ir stabilią investicinę aplinką. Aktyvus valstybės komunikavimas apie krašto apsaugos stiprinimą ar naujas iniciatyvas saugumo srityje siunčia signalą tarptautinei bendruomenei, kad šalis pasirengusi apsaugoti savo piliečius, verslą ir infrastruktūrą nuo išorinių grėsmių.